

דפנה הנפרד דרו עולמים

ספר

זהר תקדוש

עם באור
תקנת וְהַכְבוֹד

עיר וקרן של מן שמו אגודה

מִתְּחִלָּה וְעַתָּה

מאמר לפרשת דברים

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אביהצירא זיע"א

מהדורת קרן שלום ברמה

עשרה דברים בסעודה

ועשרה דברים צריך אדם למעבד בסעודתו, חד, נטילת ידים. תניינא, לתקנא שתי כפרות לשבת. תליתאה, למיכל תלת סעודתין,

הפטר והפבור

מתחילת המאמר ביאר הרע"מ מהימנא באורך כוונות מטבע הברכה בכללות, ואחר שבא הסבא אל רע"מ מהימנא פתח בסודות השולחן, והתחיל למנות מנהגים טובים שנהגו בהם חסידים הקדמונים בשעת הסעודה, ואח"כ בא רבי שמעון אל רע"מ מהימנא ומענין לדיבר אודות היונקא שגילה מסודות השולחן, ונשתלשלו דבריו אל ענין מלחמת הקדושה עם הס"א, ושוב נתבאר דבריו היונקא כוונת ברכת 'המוציא לחם' בפרטות, וכעת ידבר היונקא מהסעודה עצמה, ומונה בקצרה עשרה דברים שצריך לנהוג בסעודות השבת, ואחר כך יבאר כל אחד בפני עצמו באורך.^א

ועשרה דברים צריך אדם למעבד בסעודתו - לעשות ולנהוג בשעת הסעודה, **חד** - הדבר הראשון הוא, **נטילת ידים**.^ב **תניינא** - הדבר השני הוא, **לתקנא שתי כפרות לשבת** - לתקן שני כפרות ללחם משנה.^ג **תליתאה** - הדבר השלישי הוא, **למיכל תלת סעודתין** - לאכול שלוש סעודות בשבת.^ד

מקורות וציטוטים

דיים, דברי תורה בסעודה ומים אחרונים, וכן ליתן מפתו לעניים דומה להמבואר כאן בענין ההאריך על השולחן מפני העניים [וגם שם נתבאר סודם באופן אחר].

ב. כמבואר בגמרא (חולין קה): מים ראשונים מצוה וכו', [ושם קו]: ועוד משום מצוה, מאי מצוה, אמר אביי, מצוה לשמוע דברי חכמים וכו', עיי"ש. וכך נפסק בטור ושולחן ערוך (או"ח סי' קנה).

ג. כמבואר בגמרא (שבת קיז): אמר רבי אבא, בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כפרות דכתוב (שמות כז טו) 'לחם משנה', ע"כ. וכך נפסק בטור ושולחן ערוך (או"ח סי' רעד ס"א). [ועיין עוד להלן בענין הלחם משנה].

ד. כמבואר בגמרא (שם): תנו רבנן, כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת, שלש. עיי"ש. [ושם קיה]: כל המקיים שלש סעודות בשבת, ניצול משלש פורעניות, מחבבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג, ע"כ. וכך נפסק בטור ושולחן ערוך (או"ח סי' רצא).

וראה עוד להלן בארדא זוטא (רפח): ובעיני רבי ג' נש' למקדי בתלת סעודתי דשבתא, דהא פל מהימנותא וכל פללא דמהימנותא ביה אשתתבא, ובעיני רבי ג' נש' לשדרא פתורא ולמיכל תלת סעודתי דמהימנותא ולמקדי בהו. אמר רבי שמעון, אסתדנא עלי לגל אליו דהקא, דהא מן יומאי לא בטיילנא אליו תלת סעודתי, ובעינייהו לא אצטריקנא לתעניתא בשבתא, ואפילו ביומי אתריני לא אצטריקנא, פל שפון בשבתא, דמאן דנזבי בהו, זכי למיהימנותא שלימיתא. חד סעודתא דמטרוניקא, וחד סעודתא דמלקא גדישא, וחד סעודתא דעתיקא גדישא.

[וצריך האדם לשמוח בשלוש הסעודות בשבת, שהרי כל

א. בכמה מקומות בוהר נתבאר עשרה דברים שבסעודה, ובכל מקום בכמה שנויים והוספות, ובארנו גם עפ"י שאר מקומות זוהר, ונסדר הדברים בקצרה להשלמת ובהירות הענין, בוהר בלק (לעיל קפו והלאה) מבואר באורך כל המעשה עם היונקא שהיה בנו של רב המונגא סבא [וכמו שהבאנו לעיל בהערה (יש חלק ב)], ושם גילה היונקא לרבי אלעזר בן רשב"י הרבה מן הסודות המבוארים כאן ובכמה שנויים, אך לא נתבאר עשרה דברים שבסעודה, אלא ביאר בכללות עניני הסעודה כעין המבואר כאן, ובפרטות הוזכר רק מים אחרונים, זימון, וברכת המזון. ומבואר ברמ"ז כאן ובנזר ישראל שם, שהיונקא המוזכר כאן הוא היונקא זוהר בלק.

וברע"א מהימנא פנחס (לעיל רמה). מבאר הרע"מ ג"כ הרבה מסודות השולחן בדומה להמבואר כאן, וכן מבאר שיש עשרה דברים בסעודות השבת, אך מונה שם עשרה דברים באופן אחר, וכולם שייכים גם בסעודות החול, [וכאן אינו מפורש להדיא שמדבר בסעודות השבת, אך חלק מהדברים שייכים רק בשבת כלהלן], ובארבעה דברים שוים לכאן, נטילת ידיים, דברי תורה בסעודה, כוס דברכה ומים אחרונים [אך ביאור סודם הוא באופן אחר].

ובוהר חדש רות (קה) מסופר על היונקא שדילג מן החלון בכדי לענות אמר יהא שמייה רבא [ועיין בוהר תרומה (קסו. קסח). שזה היה בנו של רב ספרא, וגם שם ביאר מסודות ברהמ"ז], ודרש לפני החכמים בעשרה דברים שבסעודה, וגם שם כל העשרה דברים נהוגים בין בחול בין בשבת, ושיום לכאן בשלושה דברים, נטילת

וְלֹאֲסַפָּא מְחוּל עַל הַקֶּדֶשׁ. רְבִיעָאָה, לְאַנְהָרָא פְתוּרָא
בְּשָׂרְגָא, בְּמָה דְאֻקְמוּהָ (מנחות פו:) שְׁלַחַן בְּצַפּוֹן וּמְנוּרָה
בְּדָרוּם. וְצָרִיף הַסֵּבָה, בְּמָה דְאֻקְמוּהָ (ברכות מב.) הַסְּבּוּ אֶחָד
מִבְּרֵיף לְבָרִים.

וּבְשַׁבַּת, בְּכָל מְלוֹי צָרִיף לְאַתּוּסְפָּא מְחוּל עַל הַקֶּדֶשׁ, בֵּין בְּמֵאֲכָלֵי
וּמִשְׁתֵּי, בֵּין בְּלְבוּשׁוֹ, בֵּין בְּהַסְּבָתִיהָ, דְּצָרִיף לְתַקְנָא לֵיהּ

הַפְתָּר וְהַפְּבּוּד

וְלֹאֲסַפָּא - ולהוסיף בסעודתו מחול על
הַקֶּדֶשׁ, והיינו שיתקן מאכלים טובים

ומיוחדים לכבוד שבת. רְבִיעָאָה - הדבר
הרביעי הוא, לְאַנְהָרָא פְתוּרָא בְּשָׂרְגָא -
להאיר את השולחן בנרות בצד דרום, באופן
כְּמָה דְאֻקְמוּהָ - כמו שהעמידו חז"ל
(מנחות פו:) לגבי השולחן והמנורה בבית
המקדש שהיו שְׁלַחַן בְּצַפּוֹן וּמְנוּרָה
בְּדָרוּם. וּמוּסִיף, וְצָרִיף הַסֵּבָה בשעת
הסעודה, כְּמָה דְאֻקְמוּהָ - כמו שהעמידו
חז"ל (ברכות מב.) לגבי ברכות הסעודה, שאם
הַסְּבּוּ כדרכם על המטה, אזי אֶחָד מִבְּרֵיף

לְכַלָּם, וכולם יוצאים ידי חובתם, הרי שבעת
הסעודה היו מסיבים.
מאחר שהזכיר בתוך דבריו ענין הוספה מחול על
הקודש במאכלים טובים, וענין הדלקת הנר בשבת,
ירחיב עתה בענין זה, ואח"כ יחזור למנות את שאר
ששה דברים שבסעודה.

וּבְשַׁבַּת, בְּכָל מְלוֹי - בכל דבריו צָרִיף
לְאַתּוּסְפָּא - האדם להוסיף מְחוּל
עַל הַקֶּדֶשׁ, בֵּין בְּמֵאֲכָלֵי וּמִשְׁתֵּי
שיהיו מבושמים יותר מסעודות החול, בֵּין
בְּלְבוּשׁוֹ - בין בלבושיו שיהיו מיוחדים
לשבת, בֵּין בְּהַסְּבָתִיהָ - בין באופן
ההסיבה בסעודות השבת, דְּצָרִיף לְתַקְנָא לֵיהּ

מקורות וציטוטים

ובהגהות רבי ירוחם ליינער מראדזין כתב: צריך ביאר מהו
שייכות תוספות שבת לעשרה דברים בסעודה, ולקמן רע"ג א'
דקמפרש לכולהו לא קתני ליה. ואולי יש לומר שצריך להאריך
בסעודה שלישית להוסיף מחול על הקודש, כמנהג קדושי
ישראל.

ו. כמבואר בגמרא (שם בה): הדלקת נר בשבת חובה, ע"כ. וכך
נפסק בטור ושולחן ערוך או"ח סי' רסג).

ז. וכמבואר סודו להלן, וראה בפיטס הארז"ל לסעודת ליל שבת
(שער הכונות דרוש קידוש ליל שבת): אשוי לדרומא מנרתא דסתימא,
ושלחן עם נהמא בצפונא ארשין.

ח. וראה בשולחן ערוך (או"ח סי' קסו ס"א).

ט. כמבואר בגמרא (שבת ק"ג): 'וכבדתו מעשות דרכיך' (ישעיה
נח א'), 'וכבדתו' שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול,
וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי. ע"כ. וכן נפסק בטור
ושולחן ערוך או"ח סי' רסב ס"ב): ישתדל שיהיו לו בגדים נאים
לשבת, ואם אי אפשר לו, לפחות ישלשל בגדיו למטה דרך
כבוד [-ישלשלם כלפי מטה שיהיו ארוכים, כמדת העשירים
היושבים בביתם. רש"י שם]. ע"כ. ועיין עוד ברעיא מהימנא
(לעיל צו טט).

האמונה וכל כללות האמונה נמצא בו, וצריך האדם לסדר שולחן
ולאכול שלוש סעודות האמונה ולשמוח בהם. אמר רבי שמעון,
מעיד אני עלי לכל אלו הנמצאים כאן, שמימי לא בטלתי אלו
השלוש סעודות, ועל כן לא נצרכתי להתענות בשבת, ואפילו
ביום אחר לא הוצרכתי להתענות, כל שכן שלא הייתי צריך
להתענות בשבת, שמי שזוכה בהם, זוכה לאמונה שלימה. סעודה
אחת היא כנגד המלכה - השכינה, וסעודה אחת כנגד מלך
הקדוש - זעיר אנפין, וסעודה אחת הוא כנגד עתיקא קדישא -
אריך אופן]. ע"כ. ועיין עוד באורך בוהר יתרו (פה) הנאמר
בליל שבת.

ה. עפ"י דמשק אליעזר.

וראה ברמב"ם (שבת פ"ל ה"ו) שכתב: איזה הוא עונג זה שאמרו
החכמים, שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת,
הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרובה בהוצאת שבת ובתיקון
מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח. ע"כ. וראה עוד בגמרא
(שבת ק"ה).

והרמ"ז הלן (בביאור העשרה דברים, רעג.) ביאר כי 'לאוספא מחול
על הקודש', היינו סעודה הרביעית מלוה מלכה, שענינה להמשיך
קדושה מסעודות השבת, אל סעודות ימות החול, עיי"ש.

מִסְכָּה שְׁפִירָא, בְּכַמְהָ כָּרִים וּכְסָתוֹת מְרַקְמָן, מְכַל דְּאִית בְּבִיתָהּ,
כְּמָאן דְּתַקִּין חוּפָה לְכַלָּה. דְּשִׁבְתָּא אִיהִי מְלַכְתָּא וְאִיהִי כְּלָה, וּבְגִין
דָּא הוּוּ נִפְקֵן מְאִרֵי מִתְנִיתִין עֶרְב שַׁבַּת לְאַקְדְמוּתֵי לְאַרְחָא, וְהוּוּ אִמְרֵי
'בְּאִי כְּלָה בְּאִי כְּלָה', וְצָרִיכִין לְאַתְעָרָא שִׁירָה וְחֻדְוָה לְפִתּוּרָה לְגַבְהָ.
וְלֹא עוֹד, אֲלָא דְּאִית רְזָא אַחְרָא, כְּנֻנְיָא דְּצָרִיךְ לְקַבְּלָא גְבִירְתָּהּ
בְּכַמְהָ נְהוּרִין דְּשִׁרְגִין בְּשַׁבַּת, וּבְכַמְהָ עֲנוּגִין, וְלְבוּשֵׁין שְׁפִירִין,
וּבִיתָא מְתַקְנָא, בְּכַמְהָ מְאִנֵי דְּתַקְנָא, בְּהַסְכָּה יְפָה לְכָל חַד וְחַד,

הַפְתָּר וְהַכְּבוֹד

לְפִתּוּרָה לְגַבְהָ - וְצָרִיכִים לעורר על השולחן
שִׁירָה וּשְׂמִיחָה לְכַבוֹד שַׁבַּת הַמַּלְכָּה י.
וְלֹא עוֹד, אֲלָא דְּאִית רְזָא אַחְרָא - שִׁישׁ
סוּד אַחַר בַּעֲנִין הַשַּׁבַּת, שְׁצָרִיךְ לְקַבֵּל
אוֹתָהּ כְּנֻנְיָא דְּצָרִיךְ לְקַבְּלָא גְבִירְתָּהּ - כְּמוֹ
שְׁצָרִיךְ לְקַבֵּל אֶת הַגְּבִירָה יב, בְּכַמְהָ נְהוּרִין
דְּשִׁרְגִין בְּשַׁבַּת - בְּכַמְהָ אוֹרוֹת שֶׁל גִּוּרֹת
בַּשַּׁבַּת, וּבְכַמְהָ עֲנוּגִין וְלְבוּשֵׁין שְׁפִירִין -
וּבְכַמְהָ מִינֵי תַעֲנוּגִים, וְלְבוּשֵׁים גַּאִים מִיּוֹחָדִים
לְשַׁבַּת, וּבִיתָא מְתַקְנָא בְּכַמְהָ מְאִנֵי
דְּתַקְנָא - וְהַבֵּית יֵהִי מוֹכֵן בְּכַמְהָ מִינֵי כְּלִים
שְׁצָרִיכִים לְצוּרֵךְ תִּיקוֹן הַדְּבָרִים בַּשַּׁבַּת יג, וְכֵן
בְּהַסְכָּה יְפָה לְכָל חַד וְחַד - שְׁמֻקּוֹם

מִסְכָּה שְׁפִירָא שְׁצָרִיךְ לְהַכִּין בְּשִׁבְלוֹ הַסִּיבָה
יפָה, בְּכַמְהָ מִינֵי כָּרִים וּכְסָתוֹת, מְרַקְמָן מְכַל
דְּאִית בְּבִיתָהּ - מְרוּקְמוֹת מְכַל הַמִּינִים הַיְפִים
שִׁישׁ לוֹ בְּבִיתוֹ, כְּמָאן דְּתַקִּין - כְּמוֹ שְׁמַכִּין
חוּפָה לְכַלָּה, שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּכַל מִינֵי יוֹפֵי י.
וּמְבַאֵר דְּשִׁבְתָּא אִיהִי מְלַכְתָּא, וְאִיהִי כְּלָה
- כִּי הַשַּׁבַּת הוּא מַלְכָּה וְהִיא נִקְרָאת כְּלָה, וְלֹכֵן
צָרִיךְ לְכַבֵּד אֶת סְעוּדוֹת הַשַּׁבַּת בְּכַל מִינֵי הַיּוֹפֵי,
וּבְגִין דָּא, הוּוּ נִפְקֵי מְאִרֵי מִתְנִיתִין עֶרְב
שַׁבַּת לְאַקְדְמוּתֵי לְאַרְחָא - וְלֹכֵן הִיוּ יוֹצְאִים
בְּעֵלֵי הַמִּשְׁנָה בְּעֶרְב שַׁבַּת לְהַקְדִּים לְקִרְאָתָהּ
בְּדֹר, וְהוּוּ אִמְרֵי - וְהִיוּ אוֹמְרִים 'בְּאִי כְּלָה
בְּאִי כְּלָה', וְצָרִיכִין לְאַתְעָרָא שִׁירָה וְחֻדְוָה

מְקוּרוֹת וְצִיּוּנִים

יב. בהגהות יעב"ץ: לְקַדְמוּתָהּ - לְקִרְאָתָהּ.
יג. ראה בגמרא (שבת קטז): רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי
שבתא, אמר 'בואו ונצא לקראת שבת המלכה', רבי ינאי לביש
מאניה מעלי שבת, ואמר 'בואי כלה בואי כלה'.
ובהגהות יעב"ץ: כאן כתב: אע"ג דלא אשכחן להא אלא לאמוראי,
הא דואי אי לא דחוו לה למרי מתניתין דעבדי הכי לא הוו עבדי.
וראה עוד בשער הכונות (קבלת שבת דרוש א): הנה קיצור סדר קבלת
שבת הוא, שתצא לשדה ותאמר 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא
דחלק תפוחין קדישין' וכו', ותעמוד מעומד במקום אחד בשדה וכו',
ותכוין באימה ובריאה כעומד לפני המלך לקבל תוספת קדושת
שבת וכו', ואח"כ תאמר ג' פעמים 'באי כלה, באי כלה, באי כלה
שבת מלכתא'. ועיי"ש סונוותי בארוכה.
יד. ראה גם בתקוני זוהר (תיקון מז, פד). שכתוב: דְּכַלְהוּ פְּרָחִין
פְּתוּרָא קַדְם יְהו"ה בְּכַמְהָ רְנָנוֹת. ע"כ. וביאר עליו באור ישראל
להמגיד מוקאניץ: כמאן רמז לזמירות על השלחן בשבת.
טז. פירוש הסולם.
טז. מתוק מדבש.

י. עיין בגמרא (שבת קטז): תניא רבי יוסי בר יהודה אומר, שני
מלאכי השרת וכו', וכשכבא לביתו ומוצא נר דלוק, ושולחן ערוך,
ומטות מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצונ שתיא לשבת אחרת כך,
ע"כ. ובטור ושולחן ערוך או"ח (שם ס"ב): יסדר שולחנו, ויציע
המטות, ויתקן כל ענייני הבית, כדי שימצאו ערוך ומסודר בבואו
מבית הכנסת. ע"כ. ובמגן אברהם (סק"א) כתב: ויציע המטות
שיושבין עליהם. ע"כ. [ועיין במשנ"ב (סק"ב): וטוב שתיהא מוצעת
גם המטה שישן עליה].

יא. כמבואר בוזהר (ח"ב תרומה קסט): כְּנֻנְיָא דָּא פְּלָה לְתַפְּאָה,
אֲצִטְרִיךְ לְתַקְנָא חוּפָה לְחוּפָאָה בְּתַקִּינוּ שְׁפִירָה, לְקַרְא דְּכַלָּה אַתְרָא
דְּאִתְיָא לְמִשְׁרֵי תַקֵּן בְּחֻדְוָה, לְכַלָּה תַתְּאָה, וּבְגִין יְקָרָא דְּהִיא פְּלָה
עַלְאָה, אֲצִטְרִיךְ לְמַעַבְד חוּפָאָה דְּשְׁפִירָה בְּכַל תַּקְוָנֵי דְּשְׁפִירָה, לְזַמְנָא
לְכַלָּה עַלְאָה לְהִיא חֻדְוָה.
[כמו כן הכלה למטה, צריך לתקן חופה לכסות אותה בתקון יפה
לכבוד הכלה האחרת - השכינה הבאה לשרות שם בשמחה לכלה
התחתונה, ומשום כבוד של אותה הכלה העליונה, צריך לעשות
כסוי יפה בכל תקוני היופי, לזמן את הכלה העליונה לאותה שמחה].

וּבַהַאי חֲדוּה וְתַקוּנָא, גְרַמִּין דְּאַשְתְּאַרְת שְׂפַחָה בְּיַשָּׁא בַּחֲשׂוּכָא,
בְּרַעְבּוֹן, בְּבַכְיָה, בְּהַסְפָּד, בְּלְבוּשֵׁין אוּפְמִין כְּאַרְמְלִתָּא, דְּאִי
מְלָאָה זֵו, חֲרָבָה זֵו.

יֶצֶר טוֹב, מְטְרוּנִיתָא קְדִישָׁא, מְלָכוּת הַקְדָּשׁ דְּנִחְתָּא
בְּשַׁבְתָּ, כְּלִילָא מַעְשָׂר סְפִירָן, מַעְטָרָא בְּשַׁבַּע
שְׁמֵהֵן שְׂאִינָן נִמְחָקִין, בְּכַמָּה מַרְכָּבוֹת דְּחִיּוּן.

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

- הקליפה ה', כי אין הקדושה מתמלאת אלא מחורבן הקליפה, ולעומת זה אין הקליפה מתמלאת אלא מחורבן הקדושה".
ובשבת מקבל האדם יֶצֶר טוֹב וחשק מחודש לעבודת הבורא, וכן נמשך על נשמות ישראל השראת מְטְרוּנִיתָא קְדִישָׁא - המלכה הקדושה, שהיא השכינה הנקראת מְלָכוּת הַקְדָּשׁ", דְּנִחְתָּא בְּשַׁבְתָּ - שהיא יורדת בשבת לשרות על בני ישראל, כשהיא כְּלִילָא מַעְשָׂר סְפִירָן - כלולה מעשר ספירות, מַעְטָרָא בְּשַׁבַּע שְׁמֵהֵן שְׂאִינָן נִמְחָקִין - ומעוטרת בשבעה שמות שאינם נמוחקים, בְּכַמָּה מַרְכָּבוֹת דְּחִיּוּן - בכמה מרכבות של

ההסיבה יהיה מתוקן יפה לכל אחד ואחד כמבואר למעלה, וּבַהַאי חֲדוּה וְתַקוּנָא - ועל ידי השמחה ותיקון הזה, דהיינו אור הנר, וסעודות השבת, בשמחה ושירה, ומלבושים נאים, גְרַמִּין דְּאַשְתְּאַרְת שְׂפַחָה בְּיַשָּׁא בַּחֲשׂוּכָא - גורמים שתשאר השפחה רעה דהיינו המלכות דקליפה בחושך, בְּרַעְבּוֹן, בְּבַכְיָה, בְּהַסְפָּד, בְּלְבוּשֵׁין אוּפְמִין כְּאַרְמְלִתָּא - ובלבושים שחורים כאלמנה, והיינו שתשאר הקליפה בהיפך מן הקדושה, וכמו שדרשו חז"ל (מגילה ו.) על הפסוק 'אֶמְלֹאָה הַחֲרָבָה' (יחזקאל כו ב) דְּאִי מְלָאָה זֵו - שאם בחינת הקדושה מלאה בשלימות, אזי חֲרָבָה זֵו

מקורות וציטוטים

השכינה מצד הש"ת, והוא ענין מטרונוניתא ומלכות הקודש, עיי"ש ב. וכמבואר בוזהר (ח"ב תרומה קלה): הנאמר בליל שבת: וְאַנְפָּקָא נְהִירִין בְּנִהִירוֹ עֲלָאָה, וְאַתְעַסְפֵּרְת לְתַתָּא בְּעַמָּא קְדִישָׁא, וְכִלְהוּ מִתְעַסְפֵּרֵן בְּנִשְׁמֵתֵין חֲדָתִין.
ובדמשק אליעזר כתב: מי שיצר טוב מתגבר בו על יצר הרע (ב), ודאי בלי ספק שבא שבת קודש, שכינה הקדושה עמו.
ב. הנה מבואר בוזהר (לעיל יקרא י): שיש כמה חלוקות בענין השמות שאינם נמוחקים, וז"ל: וְתָא חֲזִי, 'י שְׁמֵהֵן אֵינּוּן וְכוּ', וְבִסְפָּרָא דְרַב הַקְנֵנְיָא סְבָא תְּפִנְיָא אֵינּוּן וְכוּ', וְיִשְׁתַּתְּגִין שְׁמֵהֵן, עֲשָׂדָה, וְתַשְׁעָה, וְתַמְנָא, וְשִׁבְעָאָה וְכוּ', עיי"ש אופן חלוקתם בעשר ספירות. ומבוארים בגמרא (שבועות לה): אלו הן שמות שאין נמוחקין, כגון (א) א"ל, (ב) אלהיך אלהים אלהיכם, (ג) אהיה אשר אהיה, (ד) אלפי דלית' [אדני'ן], (ה) ויוד' היי [הויה] (ו) שד"י, (ז) צבאות, ע"כ. וכן כתב הרמב"ם (יסוה"ת פ"ו ה"ב) להדיא 'ושבעה שמות הם'. וכן נפסק בשולחן ערוך (י"ד רע ס"ט), אלא שמוסיף שם שם אלוהי, עפ"י אחד הגירסאות ברמב"ם שם שגורס אלוהי במקום אהיה".

ובשער מאמרי רשב"י (על תיקו"ז קכט). עפ"י זוהר שם, חילק שבעה שמות אלו שבגמרא בכתר ובשבעה ספירות התחנות, וזהו סדרן:

י. דמשק אליעזר.

וראה עוד בוזהר פקודי (ח"ב רל): בְּבִי אֶלְעָזָר אָמַר, קָל זְקָנָא דְסִסְטָא דְקְדוּשָׁה שְׁלֵטָא, סְטָרָא קְסָבָא לֹא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה וְאַתְפָּקִיא כְּמִיָּה, וְעַל דָּא תְּיַנּוּן, קָל זְקָנָא דִּירוּשָׁלַם תְּהִיָּה מְלָאָה, צוּר תְּיָבֵא וְתָא חֲרָבָה, וְרָאָה עוּד בְּחֵרְהָ לְהֵל.

יח. מירוש הסולם עפ"י מגילה שם, וז"ל הגמרא: קסרי ירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן, ישבו שתיהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים וישבה קסרי תאמן, שנאמר 'אמלאה החרבה' אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, רב נחמן בר יצחק אמר מהכא, 'ולאום מלאום יאמן' (בראשית כה כג). ופרש"י: אמלאה החרבה, רישא דקרא 'יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה', עכשיו אתמלא מחורבתה. וכן פירש רש"י עה"פ ולאום מלאום יאמן: לא ישוו בגדולה, כשה קם זה ונפל, וכן הוא אומר 'אמלאה החרבה', לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים.

יט. עפ"י פרי צדיק (פרשתו אות ו) שמבאר דברי הרעיא מהימנא באריכות, ומדבריו יוצא שהרעיא מהימנא מדבר משני ענינים, בחינת יצר טוב, שהוא חשק מחודש לעבודת הש"ת שמוקבל האדם בשבת, והוא ענין הנשמה יתירה, ועוד נמשך בשבת השראת

וּבְכֹמָה חִיילֵין וּמִשְׁרֵיין, וּמִלְכָּא נְפִיק לְקַבְלָא בְּכֹמָה מִשְׁרֵיין,
וְאִשְׁתְּאַרְת יֵצֵר הָרַע שְׂפַחָה בִּישָׁא בַחֲשׂוּכָא, כְּאַרְמְלֵתָא בְּלֵא
בְעֵלָה בְּלֵא מִרְכָּבוֹת, וְאַלֵין דְּאַתְמַר עַלְיֵיהוּ 'לְמִזְבְּחֵין וְלְמִקְטָרֵין
לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְלְמִזְלוֹת אֲשֶׁר לֹא צוּיְתוּ', הוּא פּוֹלְחָנָא דְשְׂפַחָה

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

חיות הקודש^{כא}, וּבְכֹמָה חִיילֵין וּמִשְׁרֵיין -
ובכמה צבאות ומחנות מלאכים^{כב}, וּמִלְכָּא נְפִיק
לְקַבְלָא בְּכֹמָה מִשְׁרֵיין - והמלך שהוא זעיר
אנפני^{כג}, יוצא לקראתה בכמה מחנות מלאכים,
וְאִז אִשְׁתְּאַרְת יֵצֵר הָרַע - נשאר יצר הרע,
שהוא הקליפה הנקראת שְׂפַחָה בִּישָׁא -
שפחה רעה, בַּחֲשׂוּכָא - בחושך, כְּאַרְמְלֵתָא
בְּלֵא בְעֵלָה - כאלמנה בלא בעלה, בְּלֵא
מִרְכָּבוֹת - ובלא מרכבותיה, כי המרכבה

דקליפה כוחה להפריד הכל, ולהסתיר האור,
ובשבת מאיר אור היחוד, ונפרד כח הרע
והקליפה, ואין לה כח להסתיר את האור^{כד}.
וְאַלֵין דְּאַתְמַר עַלְיֵיהוּ - ואלו הם הקליפות
שנאמר עליהם^{כה} 'לְמִזְבְּחֵין וְלְמִקְטָרֵין
לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם [-לחמה, שהוא כוכב אחד
משבעת הכוכבים^{כו} והוא כמולך על צבא
השמים]^{כז} וְלְמִזְלוֹת אֲשֶׁר לֹא צוּיְתוּ'
[-לעבדם^{כח}], הוּא פּוֹלְחָנָא דְשְׂפַחָה

מקורות וציונים

כד. עפ"י תפארת החנוכי, וז"ל: ענין מרכבה הטמאה נתבאר וכו'
שהוא הפירוד היותר גדול, וממשיך מהאור לתוך הסתר וחשך, אכן
בשבת כשמתעלה הטוב, אז אין בהרע חיבור, שכל החיבור שנמצא
בהם הוא חיבור המביא לידי פירוד, ובשבת כשרע נפרד
לבדו, אין בו כח לגרום פירוד לכת הטוב.
כה. בדפוס ווילנא ניתוסף כאן הגהה: אין זה פסוק מתנ"ך, אבל
הוא המכוון מכמה מקראות, כמו מ"א כב, ירמיה מד, מ"ב כג,
ירמיה כז, ע"כ. וכעין פסוק זה נמצא גם בתיקון^א (תיקון סו, צו):
'כה אמר ה' למזבחים ולמקטרים לכבשים ולמזלות ולמשמ ולירח
ולכל צבא השמים אשר לא צויתו', וכתב שם הגר"א: 'כה אמר ה'
למזבחים' וכו' ע"כ, ב' פסוקים הוא, דבמלכים ב' כ"ג (ה) כתיב
'המקטרים לבעל ולמשמ ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים',
ובירמיה מ"ד (כה) נאמר 'כה אמר ה' וכו' לקטר למלכת השמים'
וכו', ולמזבחים' לא נאמר רק במנושה נאמר (מלכים) שם כ"א (א)
'ויבן מזבחות לכל צבא השמים' וכו', והלשון 'מזבחים' מצינו בפסוק
רק לגבוה באיסור מזבחים ומקטרים במזות, אבל בעבודת גלולים
לא נאמר רק באחזו (מלכים ב' טו ד) 'ויזבח ויקטר בכמות ועל
הגבעות' וכו' ואשר לא צויתו' לא נאמר שם ושם, רק במלכים ב'
י"ז (לה) נאמר 'ויכרת ה' אותם ברית וכו' ולא תזבחו להם'. ע"כ.
[ולשון 'אשר לא צויתו', עיין דברים ז ג, ובירמיה ז לא]. ובענין
שנוי הפסוקים עיין בתוספות (שבת קסח: ד"ה ונתן), וע"ע בספר שערי
זוהר (פרק יח).
כו. שבתאי, צדק, מאדים, חמה, כוכב, נוגה ולבנה.
כז. מצודות דוד (ירמיה מד זי). ובדמשק אליעזר כאן פירש: חמה
ולבנה וכוכבים.
כח. ע"פ רש"י (דברים שם).

אהי"ה בכתר, א"ל בחסד, אלהים בגבורה, הוי"ה בתפארת,
צבאות נצח הוד, שד"י ביסוד, אדנ"י במלכות. [ועי"ש ביתר
פרטות]. והכמה ובינה הם שמות י"ה והוי"ה בניקוד אלהים".
[ונראה הכוונה שהמלכות כלולה בעשר ספירות שבהם עשרה
שמות, כמבואר בזוהר ובשער מאמרי רשב"י שם, ומה שקורא להם
שבעה שמות כי השמות דחכמה ובינה נכללים בשבעה שמות
הנ"ל, כי י"ה נכלל בשם הוי"ה, משא"כ שם א"ל הוא שם דבר
בפ"ע ואינו נכלל בשם אלהים, כמבואר בביאור הגר"א על שולחן
ערוך (י"ד שם, ליקוט), ושם הבינה פשוט הוא ששנכלל בשם הוי"ה].
ועיין בדמשק אליעזר שמנה כאן השבעה שמות באופן אחר קצת,
וחילקם בשבע ספירות המלכות.
ובקרני אור כתב שהם שבע ברכות שבתפלות שבת. [ועי"ש
בהערות המגיה. ונראה כוונת הקרני אור לשבע מרגלאן הנוכרים
ברעי"א מהימנא יתרו (ח"ב צב). שמאירים ושולטים בשבת, שהם
שבעה שמות היוצאים משמות אהי"ה יח"ו, והם: הוי"ה, הוי"ה
בניקוד אלהים, מצפ"ן, י"ה אדנ"י, מצפ"ן, א"ל, אלהים. ומבואר
בשער הכוונות (עריכת ליל שבת דרוש א) שצריך לכוונם בשבע
ברכות התפלה].
כא. בתפארת החנוכי ביאר ענין המרכבות, וז"ל: ענין מרכבה
דקדושה מנובאר בהיכלות פקודי (רס). וכו', ואדם איהו עובדא דההוא
מרכבה דארכיב דא בדא, והיינו שמתחברים כל העולמות, ומתברר
גם הטוב מאילנא דטוב ורעי, שהוא קליפת נגה ומתעלה לקדושה.
כב. כתב בדמשק אליעזר: 'בכמה מרכבות דחיון', שהם מיכאל עם
מחנותיו, גבריאל נוריאל רפאל, כל אחד עם מחנותיו. 'חיילין
ומשריין', שאר מיני מלאכים.
כג. דמשק אליעזר.

בִּישָׂא דְשִׁלְטִי בְעַרְבֵי שְׁבָתוֹת וְעַרְבֵי לַיְלֵי רְבִיעֵיזוֹת, מָה הוּוּ אֱלִין
עֲבָדִין, הוּוּ נְטִלִין לְבוּשִׁין אוֹפְמִין, וְחִשְׁכָּאן נְהוּרִין, וְעֲבָדִין הַסְפָּדָא
בְּלֵילֵי שְׁבָתוֹת בְּדִי לְאַשְׁתַּתְפָּא בְּהַדָּה בְּמָה דְאִיהִי שְׂרִיא, בִּי
'גַם זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים' (עֵינן קהלת ז יד).

בְּתַר דְּחָאבוּ יִשְׂרָאֵל, וְאַתְחַרְבּ בִּי מִקְדָּשָׁא, אֲתַמְר בְּשִׁכְנִיתָא
אִמָּא קְדִישָׁא, 'אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד הָעִיר רַבְתִּי עִם הַיְתָה
בְּאֱלֻמְנָה' (איכה א א), וּמַכְבִּין בְּלֵיל תְּשֻׁעָה בְּאֵב נְהוּרִין וְשִׂרְגִין,
וְעֲבָדִין הַסְפָּד, וְיִתְבִּין כְּאֲבָלִים לְאַשְׁתַּתְפָּא בְּדוּחְקָא דְשִׁכְנִיתָא,
בְּגִין דְּאִינוּן גְּרָמוּ לָהּ כֹּל הַהוּא תְּבִירוּ.

הַבְּתַר וְהַכְּבוֹד

עתה יבאר שרק פעם אחת בשנה יושבים להבדיל גם בני ישראל כאבלים, ומשתתפים בצער השכינה על דוחק גלותה, והוא ביום חורבן בית המקדש שנגרם ע"י עונותינו.

בְּתַר דְּחָאבוּ יִשְׂרָאֵל וְאַתְחַרְבּ בִּי מִקְדָּשָׁא
- אחר שחטאו ישראל ונחרב בית המקדש,
אֲתַמְר בְּשִׁכְנִיתָא אִמָּא קְדִישָׁא - נאמר על
השכינה שהיא האם הקדושה של ישראל (איכה א
א) 'אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד הָעִיר רַבְתִּי עִם הַיְתָה
בְּאֱלֻמְנָה', ועל כן מכבין בליל תשעה באב
נְהוּרִין וְשִׂרְגִין - את האורות והנרות, וְעֲבָדִין
- ועושים הַסְפָּד ואומרים קינות על חורבן בית
מקדשנו, וְיִתְבִּין - ויושבים על הארץ
כְּאֲבָלִים^א, וכל זה לְאַשְׁתַּתְפָּא בְּדוּחְקָא
דְשִׁכְנִיתָא - להשתתף בצער ודוחק של
השכינה שהיא בגלות, בְּגִין דְּאִינוּן גְּרָמוּ לָהּ
כֹּל הַהוּא תְּבִירוּ - לפי שבני ישראל גרמו על
ידי עונותיהם כל השבר ההוא.

בִּישָׂא דְשִׁלְטִי - דהיינו העבודה שעובדים
אל השפחה הרעה השולטת בְּעַרְבֵי שְׁבָתוֹת
וְעַרְבֵי לַיְלֵי רְבִיעֵיזוֹת^ב, מָה הוּוּ אֱלִין
עֲבָדִין - מה היו עושים אלו העובדים
לקליפה הזאת, הוּוּ נְטִלִין לְבוּשִׁין אוֹפְמִין
- היו לוקחים ומלבישים בגדים שחורים,
וְחִשְׁכָּאן נְהוּרִין - והיו מחשיכים את
האורות, וְעֲבָדִין הַסְפָּדָא בְּלֵילֵי שְׁבָתוֹת
כְּדִי לְאַשְׁתַּתְפָּא בְּהַדָּה - והיו עושים
הספדים בלילי שבתות כדי להשתתף עם
הקליפה הזאת, להיות בחושך כְּמָה דְאִיהִי
שְׂרִיא - כמו שהיא שורה בחושך בשבת, כִּי
'גַם זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים' (עֵינן
קהלת ז יד), וכמו שבצד הקדושה שורה בשבת
שמחה ואור לבני ישראל, כך יש לעומת זה
חושך ועצבות לצד הקליפה^ג.

מקורות וציטונים

א. ראה בשולחן ערוך (או"ח סי' תקנט ס"ג): ליל תשעה באב ויומו,
יושבים בבית הכנסת לארץ עד תפלת מנחה וכו', אין מדליקין נרות
בלילה, כי אם נר אחד לומר לאורו קינות ואיכה. ע"כ. ועיין טור
וב"י שם.

ב. ראה בגמרא (פסחים ק"ב): תנו רבנן, לא ישתה אדם מים [בלא
נר. רשב"ם] לא בלילי רביעיית ולא בלילי שבתות, ואם שתה דמו
בראשו, מפני סכנה, מאי סכנה, רוח רעה.
ג. קרני אור.